

Heikki Turunen

TIE, TOTUUS
JA ELÄMÄ

ROMAANI



WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

TÄSSÄ TULEN TAAS. Kerron kyläjuttuihin, haastatteluihin, dokumentteihin ja omiin muistoihin perustuvia tarinoita eräästä hemmetin eripuraisesta kylästä, joka innostui aikoinaan tekemään tietä itselleen. Ja tapahtui yhtä ja toista. Varsinkin sitä yhtä.

En siis luo elämää, en välttämättä edes ymmärrä sitä. Minä vain kerron siitä, kerron edustamastani kansanryhmästä enemmän ja vähemmän lavealla elon-tiellään, laulan ja kerron. Tosin en ole varma kerronko minä siitä vai laulaako se minun äänellä haluten ennen armeliasta loppuaan saattaa maailman tietoon totuuksia, joista olen tähän asti vaiennut tai kaunistellut, lähinnä sukulais- tai ystävyys-suhteita vaaliessani. Nyt, useimpien heistä alkaessa olla nurmen alla ja maan vetäessä parrelleen itseketäkin, minulla ei ole siihen enää mitään syytä: antaa mennä, tämmöisiä olemme, ota tai jätä, Mestari.

Sitä paitsi elämä sinänsä on kuin uusi tie erämaan halki: harva tietää, miten ja milloin se loppuu, vihaan vai rakkauteen. Se ei vihjaa etukäteen mistään, tuo viekas ja väkevä kaikkien tarinoiden äiti. Jos vihjaakin, se antaa vääriä vihjeitä, hämää, että maankorven matkailainen laulaisi tai vaikenisi, nauraisi tai itkisi ennen aikaan tai väärissä paikoissa. Ehkä salaperäinen johdattaja, joka tuntuu olevan koko ajan tuuppimassa meitä satunnaisilta tuntuvien tapahtumien kautta kohti vain sen

tiedossa ollutta loppuratkaisua, haluaa pidättää itselleen sen kuuluisan viimeisen naurun. Tai itkun.

Mistä minä tietäisin. Kerron vain. Kuin vastuuta pae-
ten piiloudun tarinaan. Tupa tummuu, kuusi mustuu,
joka sana voi olla viimeinen, mutta kieli laulaa. Lie-
nen kuin Köksin Jussa, josta väitettiin, että turpa rup-
latti vartin vauhdillaan sen jälkeen, kun lyöppäri oli py-
sähtynyt ja jalka heittänyt leppaisemisen. Mutta en voi
muuta, en halua muuta, minusta ei taida olla enää muu-
hun. Kerron vaikka kukaan ei kuuntelisi. Kala ui, lintu
lentää, minä kerron. Taivas meitä armahtakoon.

Laula, matkalainen korpimaan

I

Vielä kuusikymmenluvun lopulla tiesin Koppelovaa-rasta vain, että se oli vuomaatulaisen kihlattuni äidin synnyinseutua kolmen pitäjän alueelle ulottuvan Yöttäjän erämaaseudun eteläkulmilla. Puhuttiin myös ”Sodankylästä” sieltä jatkuvasti kuuluvien riitojen ja tappeluksien takia. Rannanmailla huhuttiin tavallista likempänä taivasta olevasta kylästä, jossa oli Betlehem-niminen talo ja kummitteli, verisiä ristinkuvia ilmestyi itsestään puunkylkiin. Jo sikäläisissä paikannimissä tuntui olevan jotain karmivaa: Mörköviita, Raatosuo, Pahalampi, Pirunlouhi, Tappuaho, Kalmosärkkä. Sieltä oleva kaksimetrinen tyyppi kertoi kapakassa käsivarret kananlihalla kuusikymmentä metriä syvästä Kaijanjärvestä, jossa kuultiin kesälläkin, kun avantoa hakattiin järvenjäähän ja hevonen hirnui, mies huusi tappajien kynsisä. Syitä ääniin hän ei kertonut vaikka kuinka kyseltiin. Karsastavissa mulkosilmissä oli outo ilme. Ne näyttivät vielä voivan kääntyä itsenäisesti eri suuntiin kuin kameleontilla.

Yöttäjällä savotassa, ojilla ja purouitoilla kulkenut appiukko toisteli siitä liikkuvia juttuja ja yleisiä sanontoja kyllästyttyään vaimoon milloin mistäkin syystä. ”Viis mökkii, kuus puoluvetta, seittämän uskontoo ja taivas il-

man aikojaan. Mikä se on?” hän arvuutteli kylävierailta erityisesti niinä aikoina, kun anoppi epäili häntä vieraista tai syytti navettatöitä ja heinähommia haittaavista harrastuksista. Hänen mukaansa siellä oltiin joko uskovaisia tai umpipakanoita, miehet viinaan ja naisiin meneviä pukareita, naiset pahanilkisiä, kovalla ja kimakalla äänellä puhua melkkuavia ja ”Kutsetin herroille” antautuvia. Joku ”Tiili-Solehmi” valmisti muina toinään väkiä viinaa yksissätuumin poliisiystävänsä kanssa. Valkoisten riveissä taistellut ”se mahtava Hamunen” kuului marsittavan heinäkasakoitaan pellolle muodostelmissa kuin sotaväessä, laulattaen ”yksi voima sydämeeni kätkeyty on, se voima on kallis ja pyhä”.

Ja kun ei muuta niin Tupsumäki-nimisen vakaisen talon emäntä, Lööppi-Hilma, muka opetti niillä savotankortteeria pitäviä tukkipoikia kädestä pitäen, miten päin naiseen mennään. Akasta kuului olevan sanontakin: ”Parempi Hiliman kuin ilman.”

Vertausta ”kaks hyvää, kaks hyvää, kutkuttaa ja polttaa kuin Väyrystä saunassa turkki päällä” appiukko toisteli erityisen kärkkäästi. Kyse oli näet hänen oman sorttisesta apestaan. – Ei muuten näitä vastaantullessa metsäänkatsovia tuhmanrikkaita Iso-Väyryn heränneitä, vaan enemmän helluntaiuskoon kallistuneita köyhiä Rataman Väyryjä. Sukuhaaran tuntomerkkeinä mylkyttämällä kulkevien lyhytkaulaisten miehenpunkeroiden ja pienenlätien isorintaisten naisten paljous sekä huomattavan leveä silmien väli. Silmät todenperään kuin tähdet, ei niin kauniit, vaan kaukana toisistaan.

Erästä vertausta käyttäessään hän sentään hiljensi ääntään Aunen ollessa kuulomatkan päässä: ”Moni-

hyväisiä emäntäänsä kuin Huttulan lehmät.” Kyseessä kun oli anopin siskon, Vieno Huttusen kotitalo. Emännän jonka ominaisuudet naisena muka paljastuivat, kun käänsi nimen toisinpäin. Siskoksilla ei ollut huonojen välien takia juuri muuta yhteistä kuin lapsuusmuistot ja sama ulkonäkö leveää silmäväliä myöten. Vielä oli kummallakin taipumus itkeä salaa lypsyjakkaralla tai helteisen heinäpellon tuoksussa nuoruudenrakkauksien perään, joista yksikään ei ollut heidän miehensä. Yhtä hyvin niillä pelasi turpahoitokin. Siinä ei miesrukalla, appiukon mukaan, ollut totisesti mitään lisäämistä, kun ne suunsa valjasti.

Eipä anoppi itsekään ollut hirveän ylpeä syntyperästään. ”No tuolta Koppelosta persiistä”, se äsähti, kun taloon pistäytynyt nuuhooja tai uusi tarkkailukarjakkoo kysyi, mistä emäntä oli lähtöisin. Usein siihen liittyi iloton naurahdus ja koko ilmansuunnan mitätöivä huitaisu lännenpuoleiseen ikkunaan, missä kohosi terhenessä uinuvia vaaroja punertavien iltapilvien alla kuin maankorven unenomaisen ulottuvuus. Karjalaisille tyypilliseen tapaan hän jäi toisinaan tuijottelemaan, jatkoi toimiaan hyräillen ”punoitti ne ennen minunkin posket” tai ”oi Jeesus lohdukseni”. Katseessa oli jotain, mistä saattoi vain arvuutella, oliko se sukuyllpeyttä vai häpeää, nuoruudensynnin ikävää vai armonrukousta sen johdosta.

Epäilyni jommankumman tekemästä yksinäisestä lapsesta tai jostain vielä häpeällisemmästä asiasta siskosten nuoruudessa vahvistuivat nähdessäni heidät ensikertaa yhdessä. Se tapahtui sairaalassa, minne anoppia seitsemisen vuotta nuorempi Vieno oli joutunut vakavan sairaskohtauksen takia. Kumpikaan ei sanonut

sitä suoraan, mutta heidän takertuminen kahdenkeskisen kuiskailun jälkeen itkien toistensa kaulaan paljasti, että molemmilla oli salaisia Jeesuksen armon kaipuita joko omien tai suvun tekojen ja tekemättäjäntämisten takia. Sen olemisesta jotain todella arkaluontoista todisti anopin poiskääntyvä katse ja vaikeneminen, kun koetin utions syytä heidän omituiseen käytökseen. Hän jopa piilotteli valokuvaa, josta tiesin että he olivat siinä Vienon ja tämän kilpakosijoiden, mustakulmaisen Havukan Veenin ja jyrkempiirteisen Saki Hamusen kanssa matkalla pitkospuita pitkin, yötä myöten, ulkoniityn heinälle.

Komeansorttiset ahavanpuremat vermit pussihoussuissaan ja ruttuvarsisaappaissaan nojaavat siinä pyöriinsä kivikkoisella kärritiellä. Taustalla tien päässä pilkottaa uudennäköistä taloa metsäisellä mäellä. Mustatukkainen kukkamekkoinen Vieno pitelee Veeniä kädestä mutta katsoo Saki Hamusta, joka taas näyttää katsovan tämän yhtä povekasta siskoa.

Laatikkokameralla otetun kellastuneen mustavalkean valokuvan takana lukee anoppivainaan kauniilla käsialalla: ”Laula, matkalainen korpimaan.”

Siinäkin siskokset olivat kuin koko heimonsa: elämä ja historia silkkaa puutetta ja raadantaa ja rajantakaisen hyökkääjän pelkoa, sotia ja nurkkakuntaista vihaa ja ennakkoluuloja, rettelöitä ja salasyntejä, taipumus nähdä kuolemanvakavatkin asiat huvittavasta kulmasta. Tunteikas tanssikappale huulilla, mutta vanhan hengellisen laulun sanat elämänohjeena. – Sieltäpä se onkin, tuo meijännii hyvä ja hurskas. Koppelovaarasta, missä kauris nainen muuttuu haaskan näköiseksi merkinä Savon

ja Karjalan rajasta, tytöt alkaa sihuutella eri paikkaan mihin kyykistyvät ja vastuu puheista siirtyy kuulijalle, muistan appiukon kerran sanoneen kylään pistäytyneelle toiselle rintamaveteraanille. Sillä kertaa Aune oli rähissyt hänelle lähdestä parhaaseen heinäaikaan Rukajärven suunnan asevelijuhlille, Kajaaniin muistaakseni.

Jokakesäisillä pitäjäjuhlilla vuosi pari myöhemmin jokseenkin ravakka ennakkokuvani Koppelovaarasta laajeni arvoitukselliseen suuntaan. Eräs nuori nainen nimittäin esitti pääjuhlassa taianomaista sydänmaan tunnelmaa henkineen laulun – Maljan kukkakaupassa sitojana näkemäni mustatukkainen neitokainen, josta vaimo supatti, että Koppelosta ja helluntailaisia:

*Maa jossa metsiä pellot pelkää
sitoo mielemme hiljaisen
Lailla arvoituksen ja aaveen
se kutsuu, se kiehtoo, se vaatii luo
eksyttävän salon kankahat nuo...*

Tätä rahaa ja mainetta, muodinmukaisuutta ja ismissä pysymistä elämän päätarkoituksena pitävää vastenmielistä aikakautta uhmaavan, karuun mustaan mekkoon pukeutuneen helyttömän ja meikittömän laulajan luonnollisuus ja jostain suuresta murheesta muistuttava katseen tumma loisto kesäsunnuntaisessa juhlasalissa eivät unohdu.

*Unesi kuva, ikivarjo sielussas valvoo
esiäitien haamut, pyhä isäimme muisto
suku eestämme kärsien, toivoen noussut*

*Sä mieron-miettijän autuas maa
pohjan ääretön korpimaa...*

Sen innoittamana tein ensimmäiset luontoretkeni Kaitooseen kameroin ja muistilehtiöin varustautuneena, jotta josko tuo vastaisi kaikkea mitä olin siitä kuullut. Eikä se pettänyt odotuksiani. Koppelovaaralta avautuvat näköalat jopa ylittivät ne. Radiomastojen teräspiikkejä ei silloin vielä ollut komeimpien vaarojen neitseellisyyttä turmelemassa, hakkuuaukeitakin vähemmän yksin kunnollisen tien puutteen takia, nykyisen näkötorin paikalla lahoava palonvalvontatorni. Yhtäkaikki: tuon kesän syyspuolesta liitin työn alla olleeseen, Helsingistä kotiseudulleen palanneesta onnettomasti rakastuneesta runoilijasta kertovaan novelliin miljöökuvauksen, joka käy näiden tapahtumien ja ihmiskohtaloiden taustan esittelystä. Kuulkaa vaikka:

”Eräät vaaranlaet maakunnan luoteiskulmilla ovat miltei yhtä korkealla merenpinnasta kuin loitsujen Mustarinta, Oulujärven alapuolisen Suomen korkein kohta. Siellä sitä vain ei niin huomaa kallioperän ollessa kauttaaltaan korkealla. Mutta se onkin täällä muinoin kohonneen Himalajan kokoisen poimuvuoriston juurigraniitteja, muodostaen maanniskan, jonka kahden puolen vedet laskee Saimaaseen eri järvireittien kautta. Ja sitä mukaa ovat näköalat: uskokoon ken haluaa, mutta tarkkasilmäisimmät väittävät nähneensä Koppelovaaralta vilahduksen sekä Pielisestä että Höytiäisestä omilla maanäärillään, kaakossa Ukko-Kolin, lännessä Tahkon rinteet. Outo kyhmy luoteen autoreissa haamottavan kukkulajonon selässä on paikka,

jonka korskea Joukamoinen mainitsee Väinämöiselle viisautensa osoitukseksi:

*Pitkät on puut Pisan mäellä
hongat hornankalliolla...*

Sieltä karjalaiseen aikaan Vienaan paenneesta venäjän-
uskoisesta suvusta polveutunut Marpei Jousseintytär
on lisäksi pajattanut Kilpalaulannasta kansalliseepoksen
ilmestymisen jälkeen ajatuksia herättävän tulkintansa.
Vastaahan vakavanha siinä kilpakumppanilleen ennen
suoahonsuistamistaan tavalla, minkä voi katsoa määrit-
tävän sijainniltaan kiistanalaisen Kalevalan maantieteel-
lisiä rajoja:

*Kyllä mie tiijän tilkun maata
sakaran Savon rajoa...*

Eikä ihme. Kuka voisi unohtaa tuota ”tilkkua”, idän
maakuntien rajalla sen kerran nähtyään: joka suunnassa,
minne vain silmä sattuu, vaaroja vaarojen edessä ja taka-
na kuin kesken tyrskyämisensä jähmettynyttä, järvien ja
lampien ja jokien ja suoaukioiden pirstomaa puumerta,
kivimerta. Sankkametsäiset vaarat varjoineen erottuvat
havun ja kiven valtamerestä päällekkäisinä rantuina, jot-
ka madaltuvat ja pienenevät kaukaisuutta kohti. Samal-
la niiden tumma yleisväri vaalistuu muuttuen vihreän ja
harmaan eri sävyissä sinivoittoiseksi. Näköpiirin heleän-
sinisillä äärillä, levollisena vaakatasona lepäävässä hori-
sontissa maa värjyy päivänsavuisena näyttäen sulautuvan
unenomaiseksi hahmoksi alataivaan autereisiin. Maa ja

taivaankaari muodostavat kokonaisuuden, missä aurin-
gon kirkkaus ja ilmojen avaruus pilvimuodostelmineen
tuntuu hallitsevalta muihin maailman rakennusaineisiin
nähdessä, jopa kaikkeen mitä ihminen oli tehnyt: ilman
idässä näkyviä kirkonkylän savuja, jäljellä olevan asutuk-
sen hukkuessa vaarojen aallokkoon, voisit luulla oleva-
si yksin maailmankaikkeudessa, autioituneen planeetan
erämaan armoilla. Kuin tuhannen vuotta kestänyt ih-
misen taistelu luontoa vastaan olisi vihdoinkin päättynyt
sen voittoon, korpi ottanut omansa takaisin, maa kuten
alussa, autio ja tyhjä.

Sekään ei olisi ollut ihme. Niin karu ja umpimielinen,
lähes uhkaava maailmankohta se oli siitä näkövinkkelis-
tä kaikessa majesteettisuudessaan. Näkyi päällekin ettei
maaperän uumenissa ollut kultaa, ei öljyä, ei timanttien
säihkettä. Eloperäistä ruokamultaakin, elämäntaskuja
rukiin, kauran ja timotein kasvaa, oli vain nimeksi jos-
sain jokisuistolla ja peruskallion kolossa tai turskavissa
soissa, mustana happamana murana. Mutta kiveä oli ki-
ven päällä, louhaisia moreenirinteitä, karhunsammalen
ja jäkälikön alla kivikovaa jankkoa, yksitoikkoisia kaner-
vakankaita, kasvumaista valtaosa kiviperäistä, kilsisavea,
hietasekaista punertavaa tompsua tai savimultaa. Rou-
ta nosti siitä pintaan uusia kiviä sitä mukaa, kun kan-
sa keräsi niitä pelloilta ankarasti kiroten. Olisiko voinut
toisin ollakaan: kokonainen lumihuippuinen vuoristo,
Karelidit, murtunut, jauhautunut ja levinnyt vuosimil-
jardien aikana ympäriinsä uskomattomassa jumalan-
myllyssä, tilsaantunut kilometrien paksuisten manner-
jäätiköiden rusennuksessa maan kivikuoren koperoihin,
kuin luoja asettamaksi toivottoman hyppyrikköiseksi

hyväuskoisen ihmissielun kiitoradaksi iäisyyden kirkkauteen – työläydessään maaksi, jolle syntisimpiin luotuihinsa pettynyt ankara paratiisiin Herra karkoitti ihmisen hankkimaan leivän otsansa hiessä.”

Näin hehkutti kerran eräs sotien särkemien vanhempiensa riidoista saamiaan traumoja viinalla voidellut renttu, joka kävi Vuomaalla vain viikonloppuisin ja kesälomilla. Kuin olisin nuoruuden vaistomaisessa viisaudessa tiennyt, että nyrkinkokoinen kivi posahtaisi seuraavan kevään kynnyksellä, Marian ilmestyspäivänä, naapurin lumilingon viskaamana Koppelovaaran toiseksi suurimman talon ikkunan läpi sen isännän Antti Väyrysen päähän. Ja käynnistyisi tapahtumasarja, joka hakee ihmiskohtaloiden muuttajana vertaistaan vielä nykyään, tässä itsemurhien, ampumisvälikohtauksien, kuntauudistuksen ja muun verenvispauksen ja köyhän kyykyttämisen kultamaassa.

Kenpä kyllin varhain syntynyt ei tuota aikaa muistaisi: öljykriisi, Watergate-skandaali, Zavidovo-vuoto. Jenkkien trauma, Vietnamin sota loppuu. Chiessä hallintopalatsi tulella ja ammutaan, Allenden kerrotaan tehneen itsemurhan. Lehtikuvissa Kekkonen kättelee ETYK:n esivaiheeseen saapuneita Waldheimia ja Gromykoa pikari kädessä, naama kuin Naantalin aurinko. Vennamo, unohdetun kansan sankari, lähetetään pakkolomalle eduskunnasta sopimattoman kielenkäytön vuoksi. Tuhannet maalaisäidit suolaavat maailmalle lähtevien lastensa eväskukon kyynelillään: veronmaksajaa rasittavan ylituotannon vähentämiseksi säädetty pellonvarauslaki puree. Euroviisuihin Suomen kilpailuedustajaksi äänestetty, Carita Holmströmin tulkitsema kappale tuntuu talontyttärien pyynnöltä maahenkisille kylänpojille, etteivät nämä lähtisi Helsinkiin töitä etsimään.

*Ystäväin, älä mene pois
yöstä lämpöinen tulla vois
Äänet aamutuulen vierelläsi kuulen
Ethän lähde vielä pois...*

Harva totteli. Moni sellainenkin lähti, joka olisi mielusti jäänyt kotipaikalle jatkamaan vanhempien työtä. Kukaan ei halunnut olla jyvikäs, puolirikollinen, ies veronmaksajan niskassa, taantumuksellinen kehityksen jarru, tonkkakeisari ja riistoporvari. Niinähän talonpoikaa pidettiin noina ammattiyhdistysliikkeen ja kulttuuriradikaalien suuruudenpäivinä, jopa maalla. Vielä vähemmän kukaan halusi olla kehityksestä jäänyt jauhoseikä, ituniska, kesken ristiltä riepattu tai muuten omituinen, joiksi kotinurkissa roikkuvaa maalaispoikaa sanottiin, vaikka hän olisi ollut normaali, ahkera ja yritteliäs ja lahjakas nuorimies, ujonhiljainen vain ja vähän maahullu, luontohullu. Allekirjoittanut sen tietää jos kuka. Pääkaupungissa meitä sanottiin savolaisiksi, vaikka olimme karjalaisia. Kuten kaikkea maata Toijalasta pohjoiseen sanottiin kehitysalueiksi.

”Tiedätkö mistä automatkailija tietää tullessa Pohjois-Karjalaan?” oli tuttu kompa liikepaikoissa mielestään maaseudun keskimääräisen henkisen tason ja rakkauselämän laadun tietävien isojenpoikien kesken, niiden joilla oli henkselit ja takatasku.

”No.”

”Hörökorvapoika vesipää istuu maitolavalla kuivia vetelemässä.”

Niin tai näin, sotien jälkeen syntyneiden suurten ikäluokkien siihenastisen eliniän kestänyt maaseudun ensimmäinen ja viimeinen todellinen suuruudenaika oli takana jokaisen kynnellekykenevän lähdettyä maailmalle työn, helpomman elämän ja rakkauden perässä. Kylien tulevaisuus riippui siitä, oliko nuorisossa pyörien päälle nousseesta valtavirrasta jättäytyneitä, säällitelyä ja

pilkkaa sietäviä oman tiensä kulkijoita. Ja noita kumma-
jaisiahan oli, ihme kyllä. Eräskin Huttulan Riitta Kop-
pelovaarasta, emäntäkoulun ja karjaopiston käynyt asu-
tustilan ainoa tytär, oli hakenut lomittajaksi suurempaan
ja viljavampaan pitäjään taka-ajatuksenaan saada siel-
lä samanmielinen mies itselleen, kerran kotipuolesta ei
näyttänyt löytyvän: häntä sen kesän tanssilavoilla kulje-
tellut vanhapoikaisäntä oli kaikonnut kintereiltä, kun oli
paljastunut, että hän halaji isäntää kotitaloonsa. Tälle oli
vielä tullut niin kiire aamulla Huttulan aitasta tielle, että
oli ajanut moottoripyörällään suinpäin Iso-Väyryn lan-
talan kohdalla olleeseen sontakasaan loukkaantuen pa-
hanpäiväisesti. – Tielle, jota sanottiin ”Hamusen tieksi”
kylän sennimisen mahti-isännän rakennutettua sen
kuusikymmenluvulla omilla kustannuksillaan.

– No ei siellä nyt tarvii ainakaan Hamusen tien pas-
kaläjissä ryppee. Ja määttiijä löytää piikalikka muitak-
kii Susukilla kyyvihtijöitä kuin oikukkaita vanhoja-
poikia tahi juoppoja leskimiehiä, Riitta vastasi, kun oli
pakaaseineen ja pyntättynä odottamassa Kaitoon kau-
poilla etelään vievää linja-autoa ja kauppias tivasi, että
miksi muuanne, eikö kotipitäjässä ollut lomittajan-
paikkaa useimpia miehiä vahvemmalle tytölle, joka ajoi
niin traktorit kuin leikkuupuimurit, ollut tukkitöissä ja
tappanut teurasmulleja lekalla että sirut sinkoili otsa-
luusta.

Tyttö ei ilennyt tunnustaa, että hänet keväällä Join
karjapäiviltä kapakkaan kyydinnyt, itsensä ”Paine-
Hämäläiseksi” esitellyt tyypillinen Liperin leipäpitäjän
isäntä, taskumatista jaloviinaa olutlasiin lorautehnut pu-
nakka vanhapoika ja ökyeläjä takapuolta poltti.

– Njääh, kauppaan sattunut, leveäsuisesti ja nenään-sä vetäen puhua hynnyttävä Rapaojan Sohvi sanoi katsellen Riitan tanakkaa maatyttöä olemusta, kiverähköä nenää ja rakoa etuhampaiden välissä. Hän nuuhki tämän taholta henkäävää selvää navetan löyhkää. – Vai Liperiin miesmetälle se tämä mejän lehmityttö... Saa-pas nähä mimmosen kotiväyn moponkyyvissä se palas-taa sen kylähuoran silimiin eteen.

Nuoruudenkauneudestaan kuulun Huttulan emännän kanssa huonoissa väleissä olevan Sohvin valistamana kyläjäs oli pian tietävinään syyn Riitan maailmalle lähtöön. Kaikki nauroivat hänen näköiselleen tytölle, joka uskoi saavansa sellaisena aikana miehen isannoimaan kanssaan kuusilehmäistä vajaan kymmenen peltohehtaarin taloa. Huhuttiin että metsistäänkin liki puolet, kymmenkunta hehtaaria, ne olivat saaneet aikoinaan Hamulan isännältä lahjoituksena jonkin hämärän asian takia, mikä oli tapahtunut nuoren Saki Hamusen ja Vienon välillä. Jopa Vieno epäili ainoan tyttärensä mahdollisuuksia, kun tämä tuli kotiin joulunviettoon Paine-Hämäläisen loistoauton sijaan edelleen linja-autoilla köryten, ilman tietoaakaan vakituisesta miesystävästä.

– Anna olla. Tyhjän saa pyytämättä. On se nyt uskottava. Et saa minkäänlaista miehenpuolta, ainakaan tänne korpeen kuolemaan. Myypi valtiolle koko höskän. Muutetaan kirkolle rivitaloon niinkun Louhelaiset. Jotka muuten kuuluu purkavan koko Louhelan. Tekkööt hirsistä huvilan Tiiliniemen nokkaan.

– Hävittäät Louhelan! Minkä Reino-vainaa rakensi aikoinaan. Isä oli vielä aputimpurina, ja muurali Ovas-kaisen hanslaakarina uunintiennissä.

– Niin se Terttu sanoi männäviikolla terveyseskuk-
sesssa. No laho paska, ei näy järvelle, kymmenen vuotta
tyhjillään. Kun navetta paloi, meinasi talokin pallaa ja
kirkolle muuttivat. Siihen Sauli vielä sen ryyppykaveri-
sa tappo humalassa. Kattoo eivät juuttaat ies korjanneet.
Huvilaa järvenrantaan kuuluu pojat sen hirsistä suun-
nittelevan. Sitä varten jättivät sieltä tontin myömättä.
Muka jotain muistoo syntymäpaikasta. Niinkun myö-
kii tajjetaan tehdä, kerta et tähän kaverii saanu. Kylymä-
sti valtiolle metät ja pellot. Rakennukset ja tontti itelle
kesäpaikaksi. Jää jottain perintoo teille Paavon kanssa.
Maksaa se valtio maista sen verran jotta osake saahaan
kirkolta, jääpikin rahoja elämää varten.

Vaan kuinka kävikään. Riitta, iloinen ja tomera nuo-
ri nainen, yhytti parin kuukauden päästä poikaystävän,
jonka hän tiesi vastaavan joka katsannossa äidin vävyo-
dotuksia. Silti mies otti hänet niin vakavasti, että halu-
si tutustua vanhempiin ja kotioloihin. Riitalla oli harvi-
naisen vähän mitään sitä vastaan. Ikänsä tuhtiudesta,
paksuista pohkeistaan ja maatiaisuudesta kuullut,
varmaksi vanhaksipiiaksi veikattu tyttö hehkui halus-
ta näyttää saalistaan äidin ja isän lisäksi kaikelle kan-
salle. Kutsu keväänkorvalla Kaitoon puuhanaisen, kum-
mitädin syntymäpäiville tarjosi siihen myös luontevan
tilaisuuden. Huimuttaan hän päättikin yllättää van-
hemmat ja koko kotipuolen aarrelöydöllään. Hykerteli
lomitustalon kamarissa iltalypsyn jälkeen itsekseen ku-
vitellessaan Rapaojan Sohvin ja hänelle Suvrinteen la-
valla 'Iso-Iitaa' hyräilleen salaisen ihastuksensa, Poteron
Juhanin ilmeitä, kun hän sitten hääryytti juhlatalon pi-
haan istuen merkkiauton etupenkillä Pertin vieressä.